

SUPLEMENT

Charakterystyka problemów i zjawisk społecznych

Spis treści:

1.	Sytuacja demograficzna	2
2.	Diagnoza zjawisk i problemów społecznych mających wpływ na pomoc udzielaną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej	3
2.1.	Zjawisko starzenia się społeczeństwa	6
2.2.	Długotrwała choroba, niepełnosprawność	10
2.3.	Ubóstwo	12
2.4.	Bezrobocie	15
2.5.	Bezdomność	17
2.6.	Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie	19
2.7.	Problemy opiekuńczo - wychowawcze w rodzinach objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej	23

CHARAKTERYSTYKA PROBLEMÓW I ZJAWISK SPOŁECZNYCH

Problemy społeczne rozumiane są jako powtarzające się, masowe zjawiska uznawane przez daną społeczność za negatywne, niekorzystne, których nasilenie budzi zaniepokojenie opinii publicznej i może przyczynić się do dezorganizacji życia społecznego. Pojęcie problemów społecznych obejmuje zatem wiele obszernych zagadnień. Najpowszechniejsze problemy społeczne to: przemoc, ubóstwo, długotrwałe bezrobocie, bezdomność, nierówności społeczne, choroby cywilizacyjne, prostytutka, marnotrawstwo pieniędzy publicznych, niedemokratyczny system polityczny, brak suwerenności politycznej.

Poniższa analiza ograniczy się jednak do tych zjawisk i problemów społecznych, które mają istotny wpływ na zakres i formy udzielanej pomocy przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Tarnowskich Górach.

1. Sytuacja demograficzna

Skala zjawiska na terenie kraju

Na koniec 2018 r. liczba ludności Polski wynosiła **38 411 tys.** osób, tj. o 22,4 tys. mniej niż w końcu 2017 r. Tym samym także stopa przyrostu rzeczywistego była ujemna i wyniosła -0,06%. Oznacza to, że na każde 10 tys. ludności ubyło 6 osób. Zmniejszenie się w 2018 r. liczby ludności było wynikiem ujemnego przyrostu naturalnego, na który składa się spadek liczby urodzeń przy jednoczesnym wzroście liczby zgonów. W ogólnej liczbie ludności kobiety stanowiły 51,6%, a współczynnik feminizacji wynosi 107. Wg prognoz GUS liczba ludności Polski w 2025 roku wyniesie 37 341 tys., a w 2050 roku 33 951 tys. osób.¹

Wg danych GUS *przeciętne trwanie życia* dla mężczyzn wynosi 74 lata, a dla kobiet 81,8 lat. W porównaniu z początkiem lat 90. XX w. trwanie życia wydłużyło się o ponad 7 lat dla mężczyzn oraz o ponad 6 lat dla kobiet.

Demografia Tarnowskich Gór

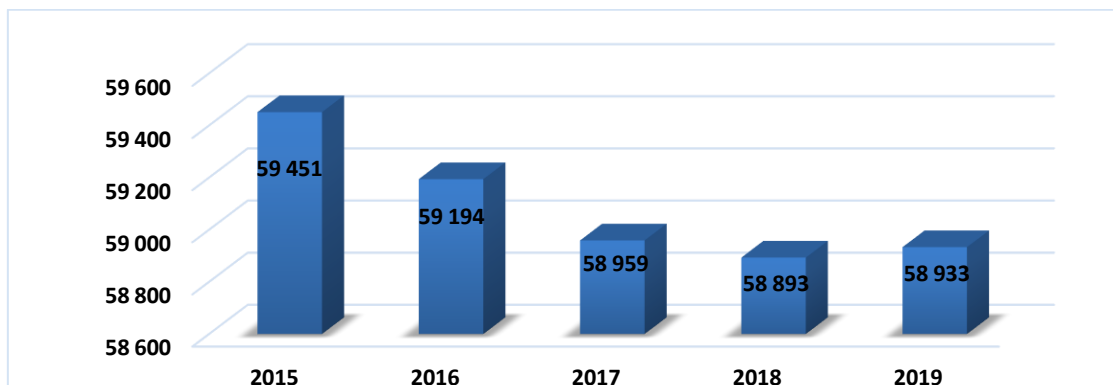
Podstawą analizy demograficznej są dane statystyczne Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach dotyczące lat 2015–2019.

Ogólna liczba ludności na dzień 31 grudnia w latach 2015 – 2019 kształtowała się następująco:

- w 2015 roku – **59 451** mieszkańców,
- w 2016 roku – **59 194** mieszkańców,
- w 2017 roku – **58 959** mieszkańców,
- w 2018 roku – **58 893** mieszkańców,
- w 2019 roku – **58 933** mieszkańców.

¹ GUS „Rocznik demograficzny” edycja 51; W-a 2018

Wykres 1. Liczba mieszkańców Tarnowskich Gór w latach 2015 - 2019.

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

Tabela 1. Liczba urodzeń i zgonów w Tarnowskich Górach w latach 2015 - 2019.

Rok	Urodzenia	Zgony	Saldo przyrostu naturalnego
2015	513	549	- 0,61
2016	519	542	- 0,39
2017	555	603	- 0,81
2018	487	660	-2,94
2019	563	705	-2,41

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

Z analizy danych wynika, że niewielki wzrost liczby mieszkańców Tarnowskich Gór wynika z migracji ludności, a nie z dodatniego salda przyrostu naturalnego.

2. Diagnoza zjawisk i problemów społecznych mających wpływ na pomoc udzielaną przez Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej

Beneficjenci pomocy społecznej w skali kraju

W ostatnich latach w Polsce nastąpiło zmniejszenie liczby beneficjentów pomocy społecznej. Aktualne dane GUS wskazują, że w roku 2018 r. spadek liczby gospodarstw domowych objętych pomocą społeczną w stosunku do roku 2017 wynosił 6,5%. Ta tendencja utrzymuje się od 2014r., pomimo podwyższenia kryterium dochodowego w latach 2015 i 2018.

W 2018 r. na podstawie ustawy o pomocy społecznej objęto wsparciem 896,2 tys. gospodarstw domowych, co stanowiło 5,1% mieszkańców naszego kraju. Badania wykazały, że wśród beneficjentów pomocy społecznej 3,1% osób żyło poniżej granicy ubóstwa, w tym około 5,8% dzieci w wieku poniżej 18 roku życia. Liczba ubogich beneficjentów pomocy społecznej jest w rzeczywistości niższa, ponieważ

analiza nie uwzględniała w dochodach świadczenia wychowawczego wprowadzonego w 2016r. Zgodnie z ustawą o pomocy społecznej, kwota świadczenia wychowawczego nie jest wliczana do dochodu gospodarstwa domowego osoby ubiegającej się o pomoc. Symulacyjnie, podwyższenia dochodów ubogich gospodarstw domowych z dziećmi o środki ze świadczenia wychowawczego, odpowiednio do liczby dzieci, wykazały że liczba ubogich beneficjentów pomocy społecznej w Polsce w 2018 r. była mniejsza niż w formalnych wynikach badania o 45,5%, a zatem procent osób żyjących poniżej granicy ubóstwa w kraju wynosi **1,4**.²

W województwie śląskim zamieszkiwanym przez 4 533 600 osób, świadczeniami pomocy społecznej objętych jest 2,42% mieszkańców. Z danych statystycznych GUS wynika, że w 2018r. najczęściej pomocy udzielono z powodu ubóstwa, długotrwałej choroby, niepełnosprawności, bezradności w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i w prowadzeniu gospodarstwa domowego.

Biorąc pod uwagę podział terytorialny województwa śląskiego według powiatów, w 2018r. najwięcej osób korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w stosunku do liczby mieszkańców odnotowano w: Siemianowicach Śląskich (4,1%), Chorzowie (3,9%), Bytomiu (3,75%) oraz w Zabrzu (3,62%), natomiast najmniej w: Żorach (1,21%), powiecie pszczyńskim (1,25%), rybnickim (1,32%) i w Piekarach Śląskich (1,35).

Beneficjenci pomocy społecznej w Tarnowskich Górach

Spadek liczby rodzin objętych świadczeniami pomocy społecznej spowodowany jest m.in. ogólnym spadkiem bezrobocia oraz wprowadzeniem świadczenia wychowawczego, które pozwoliło rodzinom z dziećmi na rezygnację z innych świadczeń pomocowych. W 2019 r. z pomocy społecznej skorzystały 1 163 rodziny, w których przebywało 2 405 osób, co stanowiło **4,1%** mieszkańców gminy.

Tabela 2. Liczba rodzin i osób w rodzinach świadczeniobiorców pomocy społecznej w latach 2015- 2019.

Rok	Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach	Udział osób w ogólnej liczbie mieszkańców
2015	1 594	3 853	6,48%
2016	1 584	3 694	6,24%
2017	1 328	3 048	5,17%
2018	1 178	2 561	4,35%
2019	1 163	2 405	4,10%

Opracowanie własne

Liczba osób korzystających z pomocy społecznej świadczonej przez MOPS zaczęła spadać systematycznie od 2016 roku. Na spadek ten miały wpływ zmiany na rynku pracy, czyli spadek bezrobocia i wzrost płac oraz w wprowadzenie programu 500+.

² GUS - Beneficjenci środowiskowej pomocy społecznej w 2018 r.

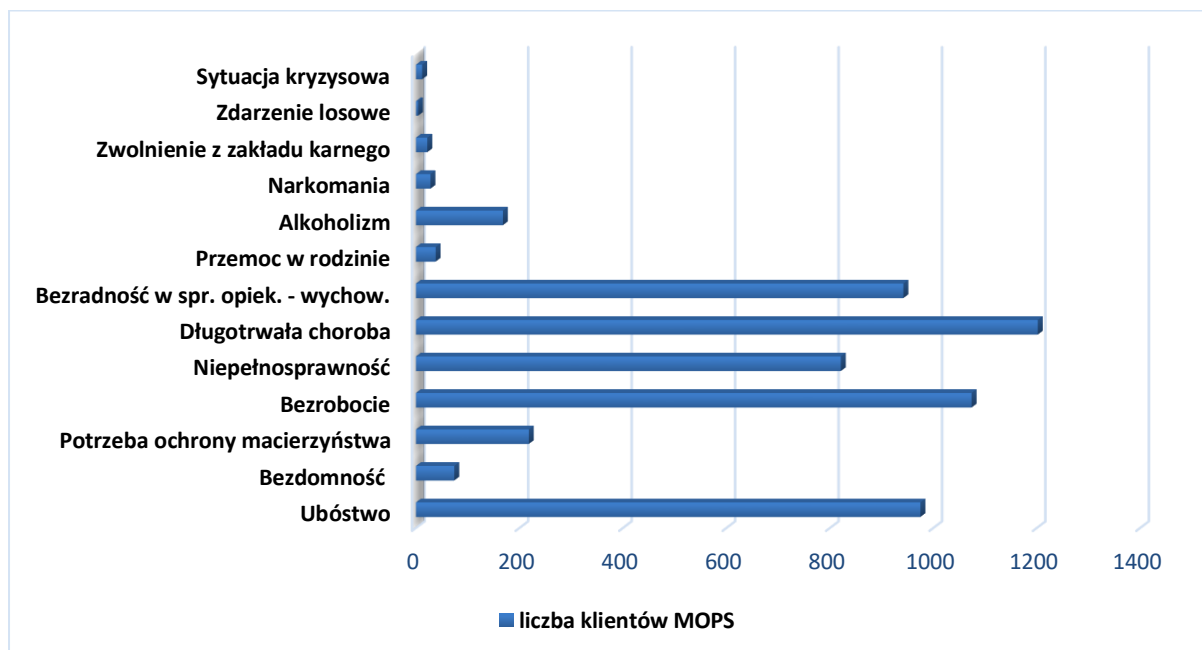
Tabela 3. Powody udzielania pomocy w 2019 r.

Rodzaj problemu w rodzinie		Liczba rodzin	Liczba osób w rodzinach
Ubóstwo		460	975
Bezdomność		61	74
Potrzeba ochrony macierzyństwa		44	218
Bezrobocie		404	1074
Niepełnosprawność		417	821
Długotrwała choroba		659	1202
Bezradność w sprawach opiekuńczo - wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego		299	942
w tym	rodziny niepełne	131	398
	rodziny wielodzietne	40	228
Przemoc w rodzinie		11	38
Alkoholizm		93	168
Narkomania		12	28
Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego		10	22
Zdarzenie losowe		2	4
Sytuacja kryzysowa		5	12

Opracowanie własne

Głównym powodem przyznawania świadczeń z pomocy społecznej w 2019r. był **problem długotrwałej choroby oraz ubóstwa**. Kolejną ważną przyczyną objęcia wsparciem była niepełnosprawność oraz bezrobocie, w dalszej kolejności bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. Poza wyżej wymienionymi problemami istnieje szereg innych zdiagnozowanych dysfunkcji, które występują w mniejszym natężeniu jednak mają istotny wpływ na życie społeczne. W drodze analizy wyodrębniono kolejne ważne obszary problemowe. Należą do nich przemoc w rodzinie, uzależnienia, bezdomność oraz problemy osób starszych.

Wykres 2. Liczba rodzin, którym przyznano świadczenie z pomocy społecznej z uwagi na problem występujący w rodzinie w 2019 r.

Opracowanie własne

2.1. Zjawisko starzenia się społeczeństwa

Starzenie się ludności oznacza – zgodnie ze stosowaną w demografii definicją – zwiększanie odsetka osób starszych³ przy jednoczesnym zmniejszaniu odsetka dzieci.

Skala zjawiska na terenie kraju

W ciągu najbliższego dziesięciolecia będzie wzrastała liczba osób w wieku 60-79 lat. W wiek ten będą wchodziły liczne grupy osób urodzonych w latach boomu urodzeń z przełomu lat pięćdziesiątych i sześćdziesiątych. Z kolei w wiek późnej starości będą wchodziły stosunkowo mało liczne grupy osób urodzonych w czasie drugiej wojny światowej. Począwszy od 2026 r. rozpocznie się z kolei dynamiczny wzrost liczby osób w wieku 80 lat i więcej. Będzie to związane z wchodzeniem w wiek późnej starości bardzo licznej grupy osób urodzonych pomiędzy końcem drugiej wojny światowej, a początkiem lat sześćdziesiątych. Pomimo przewidywanego spadku liczby ludności o 4,5 mln do 2050 r., spodziewany jest systematyczny wzrost liczby ludności w wieku 60 lat i więcej. W 2050 r. powyżej 60 roku życia będzie 40% ogółu ludności.

Miarą określającą relacje między poszczególnymi ekonomicznymi grupami wieku ludności jest *współczynnik obciążenia demograficznego*, obrazujący liczbę osób w wieku nieprodukcyjnym przypadającą na 100 osób w wieku produkcyjnym. Współczynnik obciążenia rośnie od kilku lat, w roku 2010 wynosił - 55, natomiast w roku 2018 r. - 65⁴.

³ W literaturze jako metrykalny próg starości przyjmuje się wiek 60 lat lub - coraz częściej - 65 lat. niniejszym opracowaniu osoby w starszym wieku to ludność w wieku 65 lat i więcej.

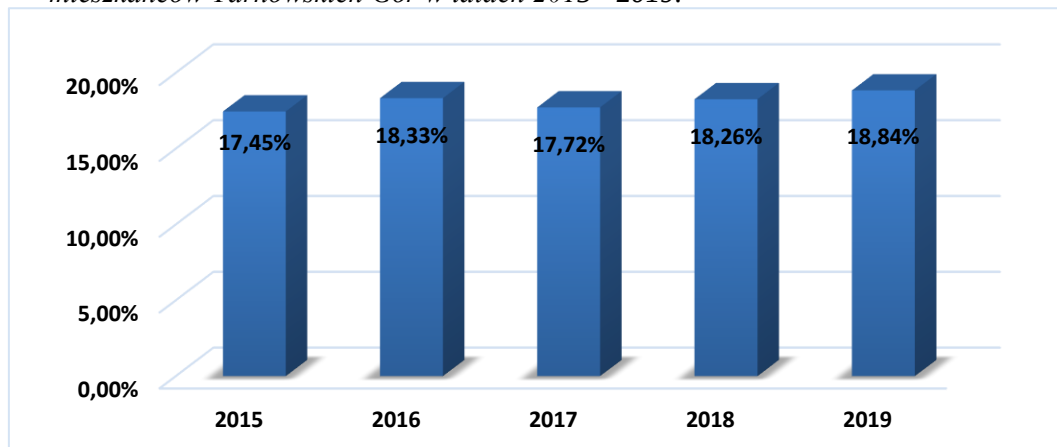
⁴ GUS – podstawowe dane (I/2020)

Coraz dłuższy czas trwania życia oznacza dla podmiotów polityki społecznej nie tylko większą liczbę świadczeniobiorców, ale również wydłużanie się okresu objęcia pomocą, co jest związane przede wszystkim z faktem, że dłuższe życie nie jest tożsame z dłuższym życiem w zdrowiu.

Skala zjawiska w Tarnowskich Górach

Podobne tendencje demograficzne, jakie odnotowujemy w kraju potwierdzają również dane demograficzne Tarnowskich Gór.

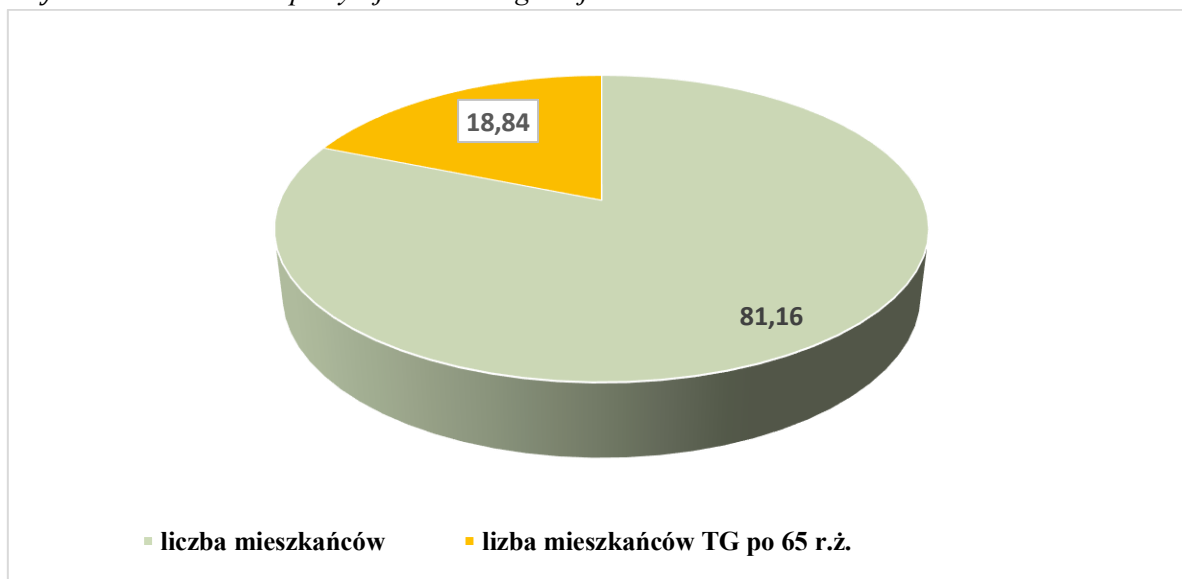
Wykres 3. Procentowy udział osób starszych w wieku powyżej 65 roku życia w ogólnej liczbie mieszkańców Tarnowskich Gór w latach 2015 - 2019.

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

Ogólna liczba mieszkańców w gminie Tarnowskie Góry powyżej 65 roku życia wynosi 11 101 osób, co stanowi 18,84 % ogólnej liczby mieszkańców.

Wykres 4. Udział osób powyżej 65 r.ż. w ogólnej liczbie mieszkańców Tarnowskich Gór.

Opracowanie własne na podstawie danych Urzędu Miejskiego w Tarnowskich Górach.

W gminie od kilku lat powoli systematycznie wzrasta liczba osób w wieku pozaprodukcyjnym w stosunku do liczby osób w wieku produkcyjnym. Współczynnik obciążenia demograficznego dla miasta wynosił 67,6%. Dla porównania w roku 2015 r. współczynnik ten wynosił 60,6%. Istotny dla

analizy współczynnik obciążenia demograficznego w Tarnowskich Górach w 2019 roku kształtował się następująco:

Tabela 4. Liczba mieszkańców Tarnowskich Gór w wieku produkcyjnym i pozaprodukcyjnym w 2019 r.

Okres produkcyjny	Rodzaj	Wiek	35 164
	Kobiety	18-60	
	Mężczyźni	18-65	
Okres pozaprodukcyjny	Kobiety	powyżej 60	23 769
	Mężczyźni	powyżej 65	
	Dzieci i młodzież	0-17	

Opracowanie własne

Seniorzy klienci Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

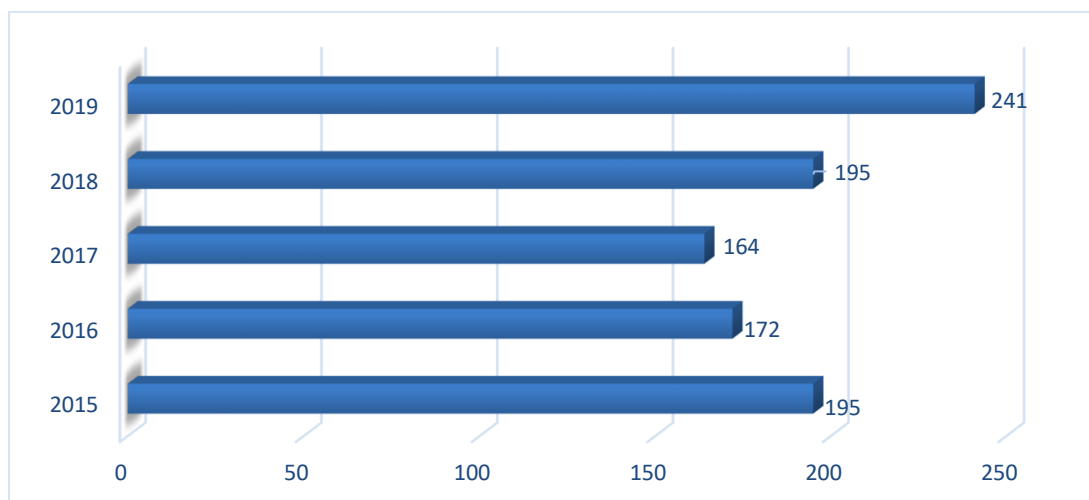
Wraz ze zwiększającą się liczbą osób w podeszłym wieku nie można wykluczyć wzrostu liczby seniorów niepełnosprawnych i wymagających opieki. Coraz więcej ludzi osiąga tzw. wiek sędziwy⁵ /powyżej 90 lat/, w którym drastycznie wzrasta ryzyko nagłego pogorszenia stanu zdrowia i obniżenia ogólnej sprawności fizycznej, skutkujące znacznym ograniczeniem dostępu do usług i świadczeń oraz uczestnictwa w życiu społecznym. Obserwowane od dłuższego czasu zmiany zachodzące w funkcjonowaniu rodziny, powodują konieczność przejęcia funkcji opiekuńczej nad osobą starszą przez system zabezpieczenia społecznego.

Wzrost liczby klientów MOPS po 65 roku życia w ostatnich latach przedstawia się następująco:

- 2015 r. – liczba osób - 195, w tym osób samotnych – 118
- 2016 r. – liczba osób – 172, w tym osób samotnych – 135
- 2017 r. – liczba osób – 164, w tym osób samotnych – 124
- 2018 r. – liczba osób – 195, w tym osób samotnych – 144
- 2019 r. – liczba osób – 241, w tym osób samotnych – 177

⁵ Światowa Organizacja Zdrowia (WHO), za początek starości uznaje 60 rok życia. Wyróżnia w niej trzy zasadnicze etapy: od 60 – 75 r. ż. – wiek podeszły (tzw. wczesna starość); od 75 – 90 r. ż. – wiek starczy (tzw. późna starość); 90 r. ż. i powyżej – wiek sędziwy (tzw. długowieczność).

Wykres 5. Liczba klientów MOPS po 65 roku życia w latach 2015-2019.

Opracowanie własne

W roku 2019 osoby starsze objęte pomocą stanowiły 10,02 % wszystkich klientów MOPS. Dla porównania w roku 2015 seniorzy stanowili 5,0 % ogółu beneficjentów pomocy społecznej w mieście. Dynamika wzrostu liczby klientów MOPS w wieku senioralnym jest spowodowana dwoma czynnikami: malejącą liczbą kłietów MOPS oraz sytuacją demograficzną w kraju (starzejące się społeczeństwo).

Tabela 5. Liczba seniorów objętych pomocą MOPS – rozkład w dzielnicach miasta w 2019 r.

Dzielnica miasta	Liczba seniorów objęta wsparciem
Centrum - Śródmieście	84
Osada Jana	30
Stare Tarnowice	19
Lasowice	7
Bobrowniki	6
Strzybnica	6
Sowice	6
Repty	4
Opatowice	3
Rybna	3
Pniowiec	2

Opracowanie własne

Tabela 6. Sytuacja finansowa seniorów objętych wsparciem MOPS w 2019 r.

Dochód na osobę w zł	Liczba osób
mniej niż 528,00	18
w granicach od 528,00 do 701,00	6
większy niż 701,00	217
Ogółem:	241

Opracowanie własne

Około 10 % seniorów korzystających ze świadczeń pomocy społecznej w mieście żyje na granicy ubóstwa.

2.2. Długotrwała choroba, niepełnosprawność

Skala problemu na terenie kraju

Problem długotrwałej choroby dotyczy osób, które z powodu posiadanego schorzenia pozostają przez długi czas pod opieką lekarską, a choroba, na którą cierpią, często nie jest możliwa do całkowitego wyleczenia, a jedynie minimalizowane są jej objawy.

Niepełnosprawność zgodnie z definicją, która została sformułowana na Konwencji ONZ o prawach osób niepełnosprawnych, do osób niepełnosprawnych zalicza się te osoby, które mają długotrwale naruszoną sprawność fizyczną, umysłową, intelektualną lub w zakresie zmysłów, co może, w oddziaływaniu z różnymi barierami, utrudniać im pełny i skuteczny udział w życiu społecznym na zasadzie równości z innymi osobami.

Według ostatniego Narodowego Spisu Powszechnego Ludności i Mieszkań liczba osób niepełnosprawnych ogółem wynosiła niemal 4,7 mln. Tym samym liczba osób niepełnosprawnych w Polsce stanowiła 12,2% ludności kraju. Udział mężczyzn wśród osób niepełnosprawnych wynosił 46,1% wobec 53,9% dla kobiet.⁶

Innym powodem decydującym o znaczeniu tego zjawiska jest rozmiar ponoszonych kosztów (zarówno indywidualnych, jak i społecznych). Oba zjawiska są ze sobą powiązane – długotrwała choroba może w konsekwencji doprowadzić do niepełnosprawności, co ma miejsce w ponad 60% przypadkach⁷. Jednocześnie wyzwania związane z długotrwałą chorobą, niepełnosprawnością są również związane ze starzeniem się populacji mieszkańców Polski. Im osoba starsza, tym częściej charakteryzuje się ograniczoną samodzielnością, a zapotrzebowanie na wsparcie ze strony innych osób drastycznie wzrasta po 80. roku życia.

Zachodzące zmiany demograficzne, spadek dzietności, jak również zmiana modelu rodziny, powodują wzrost udziału świadczeń z tytułu choroby lub niepełnosprawności we wszystkich udzielonych w ramach pomocy społecznej świadczeniach.

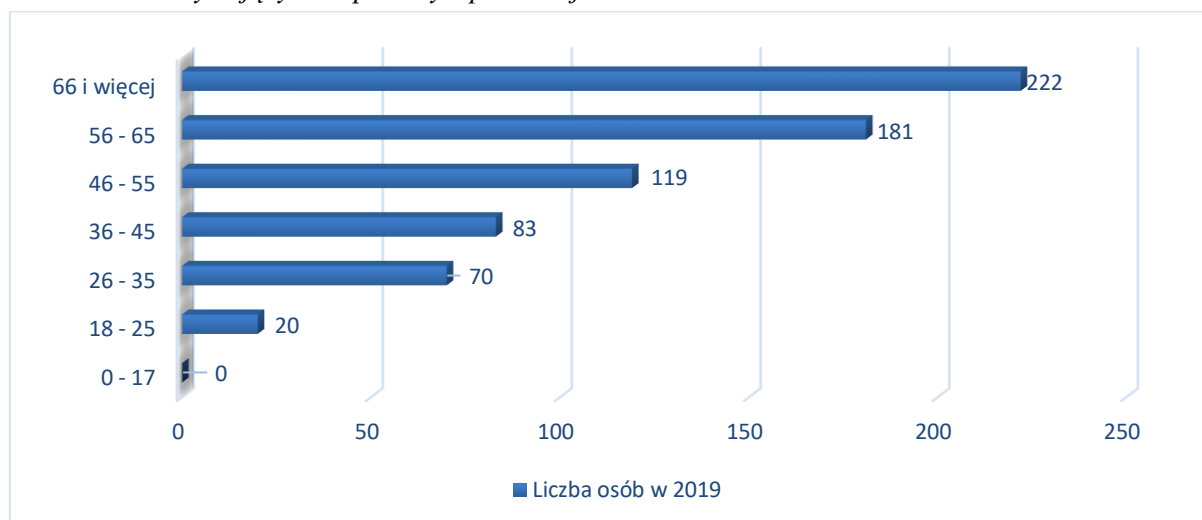
⁶ www.niepełnosprawni.gov.pl – dane demograficzne

⁷ Polityka Społeczna – numer tematyczny 3/2014 - P.Kubacki, M.Maciejarsz „Niepełnosprawność i długotrwała choroba – definicja, koszty i wyzwania dla lokalnej polityki społecznej”

Skala problemu długotrwałej choroby i niepełnosprawności wśród klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

W roku 2019 problem długotrwałej choroby wystąpił w 659 rodzinach, w których przebywały 1 202 osoby. Stanowił on główną przyczynę korzystania ze świadczeń pomocy społecznej. W stosunku do roku ubiegłego nastąpił wzrost liczby rodzin, którym przyznano świadczenie z powodu długotrwałej choroby o 11 %. Największy wzrost nastąpił wśród osób powyżej 65 roku życia, aż o 30%.

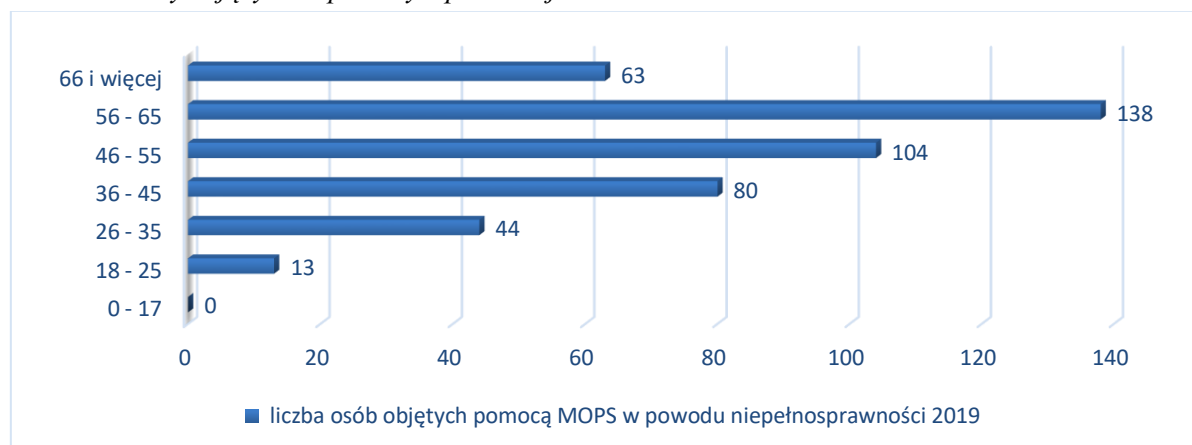
Wykres 6. Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych długotrwałą chorobą korzystających z pomocy społecznej w latach w 2019.

Opracowanie własne

Osoby starsze, szczególnie kobiety, urodzone na przełomie lat trzydziestych, stanowią grupę najbardziej reprezentatywną dla tej dysfunkcji. Kobiety częściej zgłaszają się po pomoc społeczną. W przeważającej liczbie przypadków występowanie długotrwałej choroby związane jest z wiekiem.

Wykres 7. Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych niepełnosprawnością korzystających z pomocy społecznej w 2019 r.

Opracowanie własne

Pośród wszystkich wnioskodawców MOPS, problem niepełnosprawności wystąpił w 417 rodzinach, w których przebywało 821 osób. W stosunku do roku 2018 nastąpił ogólny spadek liczby rodzin, którym przyznano świadczenie z powodu niepełnosprawności o 36,7%. Nie dotyczy to grupy wiekowej powyżej 66 lat, w której liczba osób z niepełnosprawnością jest porównywalna.

2.3. Ubóstwo

Wskaźnik zagrożenia ubóstwem lub wykluczeniem społecznym – to odsetek osób, które są zagrożone ubóstwem lub pogłębioną deprivacją materialną, lub żyją w gospodarstwach domowych o bardzo niskiej intensywności pracy.⁸

Stopa ubóstwa (zasięg ubóstwa) jest to odsetek osób w gospodarstwach domowych, w których poziom wydatków (obejmujących również wartość artykułów otrzymanych bezpłatnie oraz wartość spożycia naturalnego) był niższy od przyjętej granicy ubóstwa.

Przyjęte granice ubóstwa ekonomicznego:

- **Poziom minimum egzystencji**, przyjmowany jako **granica ubóstwa skrajnego**. Minimum egzystencji obliczane jest przez Instytut Pracy i Spraw Socjalnych. Uwzględnia ono jedynie te potrzeby, których zaspokojenie nie może być odłożone w czasie, a konsumpcja niższa od tego poziomu prowadzi do biologicznego wyniszczenia.
- **Relatywna granica ubóstwa**, określona jako 50% średnich wydatków ogółu gospodarstw domowych (obliczonych na podstawie wyników badania budżetów gospodarstw domowych).
- **Ustawowa granica ubóstwa**, określona jako kwota, która zgodnie z obowiązującą ustawą o pomocy społecznej uprawnia do ubiegania się o przyznanie świadczenia pieniężnego z pomocy społecznej.

Skala problemu w kraju

Grupami szczególnie narażonymi na doświadczanie ubóstwa skrajnego były gospodarstwa osób utrzymujących się z tzw. niezarobkowych źródeł (w tym przede wszystkim świadczeń społecznych innych niż emerytury i renty), gospodarstwa domowe rolników i rencistów, gospodarstw domowych bez dzieci, osób samotnych, zwłaszcza starszych. Biorąc pod uwagę terytorialne zróżnicowania zasięgu ubóstwa, częściej niż przeciętnie biedy doświadczali mieszkańcy wsi i małych miast.

Za rok 2019 brak jest oficjalnych danych dotyczących granic ubóstwa oraz liczby osób żyjących na granicy ubóstwa skrajnego, relatywnego i ustawowego.

Tabela 7. Granice ubóstwa dla wybranych typów gospodarstw w kraju w roku 2018

Granica ubóstwa:	Gospodarstwo 1 - osobowe	Gospodarstwo 4 – osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)
	2018 r.	2018 r.
Skrajnego (minimum egzystencji) w zł	595	1606
Relatywnego w zł	810	2187
Ustawowego w zł	701	2112

Opracowanie własne na podstawie danych GUS⁹

⁸ <http://stat.gov.pl/metainformacje/slownik-pojec/pojecia-stosowane-w-statystyce-publicznej/3072,pojecie.html>

⁹ GUS – Zasięg ubóstwa ekonomicznego w Polsce

Tabela 8. Procent osób w gospodarstwach domowych o wydatkach poniżej granicy ubóstwa skrajnego, relatywnej i ustawowej granicy ubóstwa w roku 2018.

Granica ubóstwa	Granica ubóstwa skrajnego (minimum egzystencji)	Relatywna granica ubóstwa	Ustawowa granica ubóstwa
rok	2018 r.	2018 r.	2018 r.
kraj	5,4	14,2	10,9
woj. śląskie	2,9	9,5	7,4

Opracowanie własne na podstawie danych GUS

Minimum socjalne nazywane także granicą wydatków gospodarstw domowych, mierzącą **godziwy poziom życia**, jest wskaźnikiem określającym koszty utrzymania gospodarstw domowych na podstawie „koszyka dóbr”, którego składniki można podzielić na dwie grupy. W skład pierwszej wchodzi: wydatki na żywność, mieszkanie, odzież i obuwie, ochronę zdrowia oraz higienę osobistą. Do drugiej grupy zaliczyć można: wydatki związane z kształceniem i wychowaniem dzieci, koszty związane z transportem i łącznością, jak również wydatki związane z uczestnictwem w kulturze i rekreacją.

Biorąc pod uwagę skrajne ubóstwo, wg GUS najbardziej poprawiła się sytuacja dzieci w wieku 0-17 lat, rodzin wielodzietnych, tj. małżeństw (w grupie małżeństw GUS uwzględnił też związki nieformalne) z trójką dzieci na utrzymaniu oraz małżeństw z czwórką lub większą liczbą dzieci na utrzymaniu, także w gospodarstwach, w których osoby utrzymujące finansowo rodzinę w całości lub w większości posiadają wykształcenie co najwyżej gimnazjalne czy zasadnicze zawodowe. Zmniejszył się również zasięg ubóstwa skrajnego w gospodarstwach z osobami niepełnosprawnymi, w tym w gospodarstwach z niepełnosprawnymi dziećmi do lat 16 oraz niepełnosprawną osobą utrzymującą finansowo rodzinę w całości lub w większości.

Czynniki, które w największym stopniu przyczyniły się do spadku zasięgu ubóstwa skrajnego i relatywnego to wzrost wynagrodzeń, spadek bezrobocia, a w przypadku rodzin z dziećmi - wprowadzenie od 1 kwietnia 2016 r. świadczenia wychowawczego (Program Rodzina 500 plus).

Tabela 9. Minimum socjalne.

Minimum socjalne /zł/		
rok	Gospodarstwo 1-osobowe	Gospodarstwo 4 – osobowe (2 osoby dorosłe + 2 dzieci do lat 14)
2016	1 079,53	3 421,56
2017	1 134,46	3 632,92
2018	1 168,31	3 729,83
2019 (IX)	1 228,62	3 936,96

Opracowanie własne na podstawie danych z Instytutu Pracy i Spraw Socjalnych

Skala problemu ubóstwa wśród klientów Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

Problem ubóstwa w gminie Tarnowskie Góry w 2019 roku został zdiagnozowany w **460** rodzinach, w których żyło 975 osób. Rodziny te stanowiły **40%** wszystkich beneficjentów pomocy społecznej w mieście. Skala zjawiska zmniejszyła się o przeszło 23% w stosunku do roku poprzedniego i nie stanowi głównej przyczyny przyznawania świadczeń z pomocy społecznej.

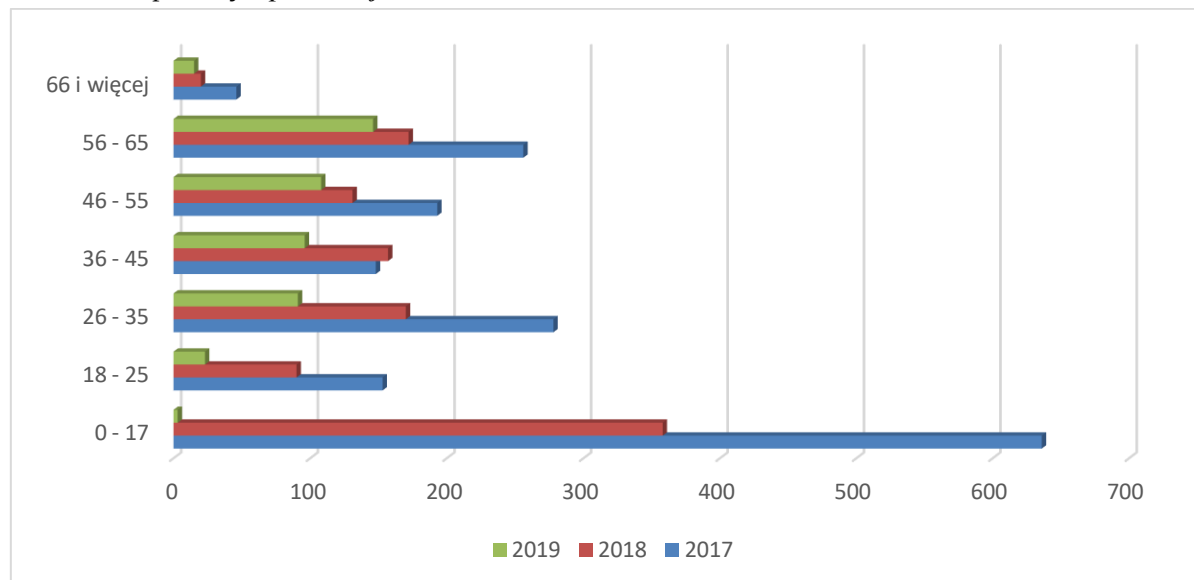
Tabela 10. Liczba rodzin z główną dysfunkcją ubóstwo objętych pomocą społeczną w latach 2015 - 2019.

Rok	Liczba rodzin, w których ubóstwo stanowiło powód objęcia pomocą społeczną	Udział w ogólnej liczbie rodzin korzystających z pomocy społecznej
2015	840	52,7 %
2016	853	53,85 %
2017	761	57,40%
2018	603	51,19%
2019	460	40%

Opracowanie własne

Z powyższej tabeli wynika, że w okresie 5 ostatnich lat liczba rodzin, które otrzymały świadczenia z pomocy społecznej z powodu ubóstwa zmniejszyła się o 45%.

Wykres 8. Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych ubóstwem korzystających z pomocy społecznej w latach 2017 - 2019.

Opracowanie własne

Z powyższego wykresu wynika, że problem ubóstwa najbardziej uległ zmniejszeniu w rodzinach z dziećmi.

Wg danych MOPS najwięcej osób korzystających ze świadczeń z powodu ubóstwa jest w dekadzie wiekowej 55-65 lat i dotyczy w znacznym stopniu mężczyzn i powiązane jest z bezrobociem i niepełnosprawnością w tej grupie.

2.4. Bezrobocie

W ujęciu prawnym, za bezrobotną uznaje się osobę niezatrudnioną i nie wykonującą innej pracy zarobkowej, zdolną i gotową do podjęcia zatrudnienia w pełnym wymiarze czasu pracy, nie uczącą się w szkole w systemie dziennym, zarejestrowaną we właściwym powiatowym urzędzie pracy.

Skala problemu bezrobocia w kraju, województwie i gminie Tarnowskie Góry

Wg Ministerstwa Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej w roku 2019 w rejestrach urzędów pracy figurowało mniej niż 900 tys. bezrobotnych. Stopa bezrobocia była najmniejsza od trzech dekad.

Wg Głównego Urzędu Statystycznego stopa bezrobocia rejestrowanego w kraju w grudniu 2019 roku wyniosła 5,2%. Na koniec ubiegłego roku liczba bezrobotnych wyniosła 866,4 tys. osób¹⁰.

Według stanu na koniec 2019 r. wysokość stopy bezrobocia w województwie śląskim wynosiła 3,6%. Nasze województwo znajduje się na drugim miejscu listy województw o najniższej wartości tego wskaźnika, tuż za Wielkopolską (2,8%). Utrzymuje się duże zróżnicowanie natężenia bezrobocia w naszym regionie. Największa stopa bezrobocia była w Bytomiu (8,3%) i powiecie kłobuckim (6,4%). Na przeciwległym końcu listy rankingowej lokowały się Katowice (1,0%) oraz powiat o małej liczbie mieszkańców: bieruńsko – lędziński (1,7%).¹¹

Tabela 11. Stopa bezrobocia na dzień 31.12.2019 r.

Obszar	Stopa bezrobocia i liczba osób aktywnych zawodowo		
	Liczba osób bezrobotnych (w tys.)	Liczba osób aktywnych zawodowo (w tys.)	w %
Powiat tarnogórski	2,5	54,35	4,6
Województwo śląskie	66,5	1 847,22	3,6
Polska	866,4	16 661,54	5,2

Opracowanie własne na podstawie danych PUP Tarnowskie Góry

W 2019 roku w stosunku do roku 2018 liczba bezrobotnych zmalała o:

- 10,58% w kraju,
- 16,88% w województwie śląskim,
- 10,71% w powiecie tarnogórskim.

^{10, 11} GUS „Bezrobotni zarejestrowani i stopa bezrobocia. Stan w końcu grudnia 2019”

Tabela 12. Liczba i struktura osób bezrobotnych w gminie Tarnowskie Góry na dzień 31.12.2019 r.

Wyszczególnienie		Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
Liczba bezrobotnych ogółem		1 152	646	506
z tego	zwolnieni z przyczyn zakładu pracy	11	7	4
	- bezrobotni do 25 roku życia	119	55	64
	- bezrobotni długotrwale	582	360	222
	- kobiety, które nie podjęły zatrudnienia po urodzeniu dziecka		161	
	- bezrobotni powyżej 50 roku życia	315	132	183
	- bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych	352	207	145
	- bezrobotni bez doświadczenia zawodowego	219	132	87
	- bezrobotni niepełnosprawni	79	46	33
Osoby poszukujące pracy		38	12	26

Opracowanie własne na podstawie danych PUP Tarnowskie Góry

Jak wynika z powyższej tabeli, kobiety stanowią 56,1% ogółu bezrobotnych. Szczególnie jest to widoczne w grupie osób bezrobotnych długotrwale, gdzie kobiety stanowią 61,9% oraz grupie bezrobotnych bez doświadczenia zawodowego – 60,3% z grupy.

Do głównych przyczyn występowania bezrobocia w gminie Tarnowskie Góry można zaliczyć:

- niedostosowany sposób i kierunki kształcenia do wymagań rynku pracy,
- niedostosowanie podaży pracy do popytu zgłaszanego przez pracodawców,
- zwiększenie wymagań pracodawców w zakresie kwalifikacji zawodowych pracowników,
- niewystarczająca dynamika rynku pracy w procesie tworzenia nowych miejsc pracy,
- podejmowanie pracy niezgodnie z przepisami (praca „na czarno”),
- zbyt mała różnica kwotowa pomiędzy oferowanym przez pracodawców wynagrodzeniem (najniższa krajowa) a pomocą finansową uzyskiwaną w ramach zabezpieczenia społecznego.

Skala problemu wśród klientów MOPS

Problem bezrobocia wśród klientów MOPS w 2019 r. został zdiagnozowany w 404 rodzinach, co stanowi 34,7% wszystkich rodzin objętych wsparciem.

Tabela 13. Liczba rodzin z główną dysfunkcją bezrobocie objętych pomocą społeczną w latach 2015 - 2019.

Rok	Liczba rodzin w których bezrobocie stanowiło powód objęcia pomocą społeczną	Udział w ogólnej liczbie rodzin korzystających z pomocy społecznej
2015	789	49,50 %
2016	749	47,28 %
2017	654	49,25%

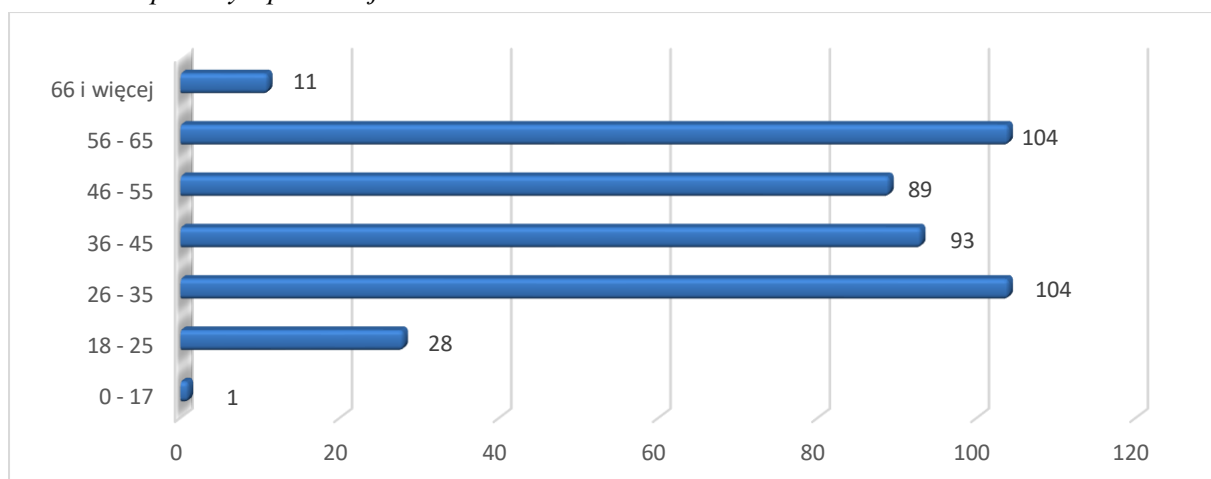
c.d. tab. 13

2018	552	21,55%
2019	404	34,7%

Opracowanie własne

W 2019 roku w stosunku do roku 2018 znacząco zmalała o 26,8% liczba rodzin, w których bezrobocie stanowiło podstawę objęcia pomocą.

Wykres 9. Struktura wieku osób żyjących w rodzinach dotkniętych bezrobociem korzystających z pomocy społecznej w 2019 r.

Opracowanie własne

Bezrobocie jest czwartą w kolejności przyczyną przyznawania świadczeń pieniężnych z pomocy społecznej - w 2018 r. było na drugim miejscu. Konsekwencjami bezrobocia, w szczególności długotrwałego, dla większości bezrobotnych są: pogorszenie standardu życia, poczucie obniżenia statusu, ograniczenie lub zaniechanie uczestnictwa w życiu kulturalnym, objawy depresyjne, problemy z zagospodarowaniem czasu wolnego. Negatywne skutki bezrobocia odciskają piętno na funkcjonowaniu rodziny osoby, która utraciła pracę, wzrasta w niej napięcie i stres. Rodziny, które w wyniku utraty źródeł utrzymania korzystają długotrwale z wsparcia finansowego instytucji zewnętrznych zagrożone są uzależnieniem się od świadczeń pomocowych.

2.5. Bezdomność

Bezdomność zaliczana jest do ważnych problemów społecznych. Decyduje o tym nie jej wymiar ilościowy lecz jakościowy. Bezdomność powstaje często w wyniku nieumiejętności przystosowania się jednostki do sytuacji ekonomiczno-społecznej, konsekwencją czego jest m.in. utrata pracy, a więc brak stałych dochodów. Innym istotnym czynnikiem mającym wpływ na wejście w bezdomność jest problem alkoholowy. Alkohol może stanowić bezpośrednie źródło problemów, które w sposób lawinowy determinują proces stawania się osobą bezdomną. Może także być konsekwencją bezdomności powstałej w wyniku problemów finansowych, konfliktów rodzinnych czy choroby i tym samym stanowić wtórne źródło pozostawania w bezdomności. Problemy bezrobocia i uzależnienia występujące u osób bezdomnych są zatem kluczowym obszarem działania w procesie ich usamodzielniania. Osoby

bezdome należą do kategorii podlegającej najbardziej jaskrawym przejawom marginalizacji społecznej.

Pojęcie bezdomności, skala problemu w kraju

Ministerstwo Rodziny, Pracy i Polityki Społecznej podaje, że podczas *Ogólnopolskiego badania liczby osób bezdomnych*, które odbyło się w nocy z 13 na 14 lutego 2019 r., zdiagnozowano 30,33 tys. osób bezdomnych:

W porównaniu z rokiem 2017 liczba osób bezdomnych spadła o ponad 9%, gdyż w edycji badania z 2019 r. zdiagnozowano o 3 078 osób mniej. Spadek zaobserwowano zarówno wśród kobiet (o ponad 0,5 tys. osób), jak i mężczyzn (o ponad 2,5 tys. osób). Główne przyczyny bezdomności, na które wskazały osoby bezdomne, to eksmisja, wymeldowanie (45%) i konflikt rodzinny (36%). W dalszej kolejności znalazły się: uzależnienie (29%) i brak pracy (17%). Zdecydowana większość bezdomnych miała wykształcenie zawodowe (43%) lub podstawowe (32%), najmniej było osób z wykształceniem wyższym (2%). Najliczniejszą grupę stanowią obecnie osoby pozostające w kryzysie bezdomności powyżej 5 do 10 lat – 27,84%. Kolejna grupa to osoby bezdomne najkrócej, tj. do 2 lat – 23,35%. Najczęściej podawanym źródłem dochodu przez osoby bezdomnej był zasiłek z pomocy społecznej (niespełna 38%). W drugiej kolejności emerytura/renta (15,8%), a następnie zbieractwo (11,6%). Wciąż dość liczną grupę stanowią osoby, które utrzymują, iż w ogóle nie posiadają dochodu (17,8%).¹²

Skala problemu na terenie gminy Tarnowskie Góry

W myśl zapisów ustawy o pomocy społecznej o bezdomności przesądza fakt niezamieszkiwania w lokalu z powodu jego braku lub istotnej przeszkody w jego użytkowaniu.

Tabela 14. Osoby bezdomne i zagrożone bezdomnością w 2019 r. - podział ze względu na wiek.

Wiek	Mieszkańcy Schroniska dla Bezdomnych
18 – 40	6
41 – 60	19
61 – 70	10
powyżej 71	3
Suma:	38

Opracowanie własne

Tabela 15. Przyczyny bezdomności podawane przez osoby przebywające w Schronisku dla Bezdomnych w 2019 r.

Przyczyna	Podawana jako przyczyna główna	Podawana jako przyczyna dodatkowa
Alkoholizm	22	2
Konflikty w rodzinie	3	12
Eksmisja, wymeldowanie	5	3

¹² <https://www.gov.pl/web/rodzina/wyniki-ogolnopolskiego-badania-liczby-osob-bezdomnych-edycja-2019>

c.d. tab. 15

Bezrobocie	3	5
Zły stan zdrowia, niepełnosprawność	3	12
Opuszczenie zakładu karnego	-	1
Rozwód	2	3

Opracowanie własne

Zaznaczyć należy, że rzadko jedna przyczyna ma wpływ i wyjaśnia sytuację osoby bezdomnej. Przyczyny wzajemnie się warunkują i przeplatają.

Tabela 16. Przyczyna opuszczenia Schroniska dla Bezdomnych w 2019 r.

Przyczyna	Liczba osób
	2019
Naruszenie Regulaminu placówki	11
Usamodzielnienie	3
Umieszczenie w DPS	1
Zgon	-

Opracowanie własne

W 2019 r. wprowadzono nową metodę pracy socjalnej wśród osób bezdomnych – streetworking – polegającą na pracy w środowisku przebywania klienta. Metoda ta, poprzez swoje zindywidualizowanie, ukierunkowanie na zasoby i potrzeby klienta, a także elastyczność umożliwia pomaganie ludziom dotychczas izolowanym, odrzucanym i niezauważanym.

W celu zapewnienia bezdomnym odpowiedniej pomocy, szczególnie w okresie zimowym oraz ograniczenia zjawiska bezdomności w gminie, służby społeczne, przedstawiciele ochrony zdrowia oraz policji działają wg przyjętych „Zasad udzielania pomocy bezdomnym przebywającym na terenie gminy Tarnowskie Góry”.

2.6. Przeciwdziałanie przemocy w rodzinie

Skala przemocy w rodzinie, jako zjawiska zachodzącego w środowisku zamkniętym, jest niezwykle trudna do oszacowania. Składa się na to wiele przyczyn. Główną z nich jest lęk osób doświadczających przemocy przed ujawnieniem sytuacji na zewnątrz oraz obawa przed zachowaniem sprawcy.

Przemoc w rodzinie w skali kraju

W 2019 roku w odniesieniu do 2018 r. nastąpił wzrost o 1,58% wypełnionych formularzy Niebieskie Karty część A. Natomiast w stosunku do roku 2017 nastąpił spadek o 1,78%. Liczba osób, co do których istnieje podejrzenie, że są dotknięte przemocą wzrosła o 0,11% w stosunku do 2018r., zaś w stosunku do roku 2017 spadła o 4,86%.¹³

Tabela 17. Przemoc w rodzinie w statystykach w kraju w latach 2017 - 2019.

Liczba wypełnionych formularzy „Niebieska Karta”		2017	2018	2019
		75 662	73 153	74 313
w tym	wszczynających procedurę	61 980	59 829	61 076
	dotyczących kolejnych przypadków w trakcie procedury	13 682	13 324	13 237
Liczba przypadków przemocy		165 770	159 297	166 102
Liczba przypadków: przemocy psychicznej		77 186	75 555	81 000
Liczba przypadków: przemocy fizycznej		59 975	57 580	58 963
Ogólna liczba ofiar przemocy		92 529	88 133	88 032
Liczba ofiar - kobiet		67 984	65 057	65 195
Liczba ofiar - mężczyzn		11 030	10 672	10 676
Liczba ofiar - małoletnich		13 515	12 404	12 161
Ogólna liczba osób podejrzewanych o przemoc		76 206	73 654	74 910
Liczba podejrzewanych sprawców - kobiet		5 878	6 045	6 448
Liczba podejrzewanych sprawców - mężczyzn		70 035	67 303	68 148
Liczba podejrzewanych sprawców - nieletnich		293	303	314
Ogólna liczba podejrzewanych sprawców będących pod wpływem alkoholu		46 092	43 182	42 583
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - kobiety		2 028	1 903	2 126

¹³ statystyka.policja.pl/st/wybrane-statystyki/przemoc-w-rodzinie

c.d. tab. 17

Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - mężczyźni	44 037	41 257	40 435
Podejrzewani sprawcy pod wpływem alkoholu - nieletni	27	22	22
Liczba dzieci umieszczonych w niezagrażającym im miejscu (np. rodzina zastępcza, dalsza rodzina, placówka opiekuńcza)	413	427	309

Opracowanie własne na podstawie „statystyka.policja.pl/st/wybrane -statystyki/przemoc-w-rodzinie”

Przemoc w rodzinie w statystykach MOPS

Przeciwdziałaniem przemocy w rodzinie w gminie Tarnowskie Góry zajmuje się Zespół Interdyscyplinarny ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie. W strukturach Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w ramach Działu Pracy Socjalnej i Asysty Rodzin funkcjonuje Zespół ds. przeciwdziałania przemocy, który w pełni realizuje zadania związane z obsługą procedury Niebieskie Karty. W 2019 roku w Tarnowskich Górach **153** rodziny było objęte procedurą Niebieskie Karty, w tym :

- w **102** rodzinach procedura została wszczęta w roku 2019,
- w **51** rodzinach procedura była kontynuowana z lat poprzednich.

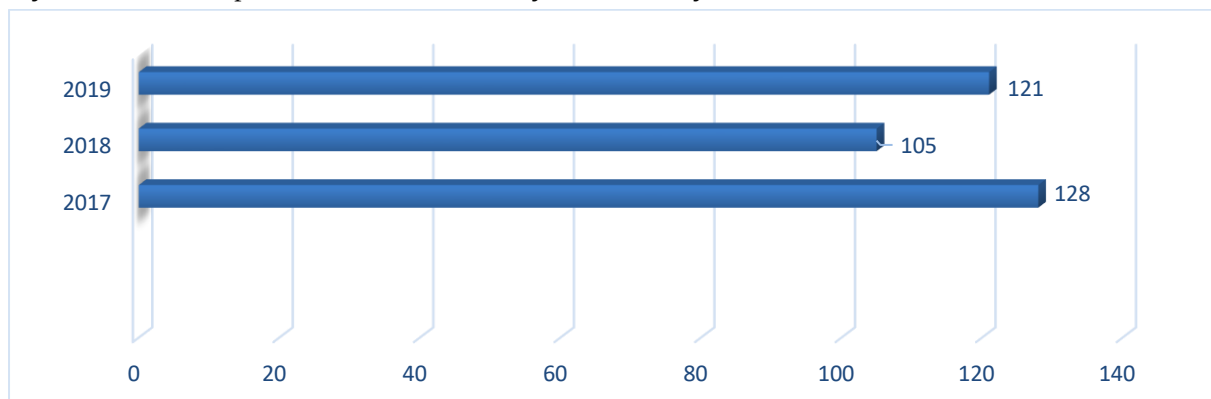
Tabela 18. Liczba Niebieskich Kart z uwzględnieniem podmiotów wszczynających procedurę w latach 2017 - 2019.

Rok	Policja	MOPS	PCPR	Gminna Komisja Rozwiązywania Problemów Alkoholowych	Oświata	Ochrona Zdrowia	Ogółem
2017	113	9	1	-	5	-	128
2018	84	8	2	-	9	2	105
2019	101	13	1	-	4	2	121

Opracowanie własne

W 2019 roku do Zespołu Interdyscyplinarnego ds. Przeciwdziałania Przemocy w Rodzinie wpłynęło łącznie **121** formularzy Niebieskie Karty część A o 16 więcej niż w roku poprzednim.

Wykres 10. Liczba procedur Niebieskie Karty uruchomionych w latach 2017-2019.

Opracowanie własne

Wśród 121 sporządzonych w 2019 roku formularzy Niebieskie Karty „A” zjawisko przemocy wystąpiło w 105 rodzinach.

Tabela 19. Struktura rodzin, wśród których procedura Niebieskiej Karty została wszczęta w 2019 r.

Przemoc w związkach małżeńskich	Przemoc w związkach partnerskich	Przemoc stosowana przez rodziców/opiekunów wobec małoletnich dzieci	Przemoc stosowana przez dorosłe dzieci wobec rodziców	Przemoc stosowana przez nieletnie dzieci wobec rodziców	Inne (między dorosłym rodzeństwem, synową a teściową, wnukiem a babcią)
54	22	14	11	1	3

Opracowanie własne

Tabela 20. Czas trwania przemocy w rodzinie do momentu jej ujawnienia.

do 1 roku	2 – 5 lat	6- 10 lat	11 – 20 lat	powyżej 20 lat
38	46	10	4	4

Opracowanie własne

Tabela 21. Liczba osób doznających przemocy w latach 2017 – 2019.

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Dzieci	Ogółem
2017	173	18	19	210
2018	122	12	21	155
2019	127	9	24	160

Opracowanie własne

Liczba osób doznających przemocy oraz stosujących przemoc nie jest tożsama z liczbą rodzin, ponieważ w niektórych rodzinach jest więcej osób doznających przemocy (np. żona i córka) oraz stosujących przemoc (np. oboje rodzice stosują przemoc wobec dziecka). Podobnie jest, jeśli chodzi o strukturę rodzin – jedna rodzina może być ujęta w dwóch kategoriach.

Tabela 22. Liczba osób stosujących przemoc w latach 2017 - 2019.

Rok	Kobiety	Mężczyźni	Osoby nieletnie	Ogółem
2017	23	158	-	181
2018	18	128	3	149
2019	17	138	2	157

Opracowanie własne

W wielu przypadkach, osoba wskazana w formularzu Niebieskie Karty część A jako podejrzewana o stosowanie przemocy nadużywa alkoholu lub leczy się psychiatrycznie.

Tabela 23. Osoby nadużywające alkoholu i leczone psychiatrycznie wśród sprawców przemocy w 2019 r.

		Liczba formularzy Niebieska Karta	Liczba rodzin
razem		121	102
w tym	sprawca nadużywa alkoholu	-	57
	sprawca leczony psychiatrycznie	-	3

Opracowanie własne

2.7. Problemy opiekuńczo - wychowawcze w rodzinach objętych wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej

W 2019 r. w Tarnowskich Górach urodziło się 563 dzieci (281 dziewczynek, 282 chłopców) – o 8 więcej niż w 2018 roku. Na koniec 2019 r. w mieście zamieszkiwało 10 359 osób do lat 18. W wieku do ukończenia 3 lat wychowywało się 1674 dzieci, a w wieku przedszkolnym (4 – 6 lat) – 1 779.

Wielkość i udział dzieci i młodzieży w strukturze mieszkańców ulegał w ostatnich latach istotnym zmianom. Charakter zachodzących zmian pokrywał się z ogólnopolskimi tendencjami. Jako przyczynę wskazuje się m.in. zmniejszającą się dzietność kobiet, której poziom nie zapewnia zastępowalności pokoleń. Nie jest możliwe w krótkim okresie czasu odwrócenie tendencji demograficznych. Możliwe są natomiast działania skierowane na wzmocnienie pozycji rodziny i inwestowanie w wychowanie, edukację oraz zdrowie dzieci i młodzieży.

Najlepsze dla dziecka środowisko wychowawcze tworzy rodzina. Obserwowane w ostatnich latach przemiany społeczno-gospodarcze przyczyniły się do istotnych zmian w funkcjonowaniu rodzin. Należą do nich m.in. zanikanie typu rodziny wielopokoleniowej oraz zmiany tradycyjnego podziału ról małżeńsko – rodzinnych i wychowawczych. Bezrobocie oraz ubóstwo w coraz mniejszym stopniu jest przyczyną dysfunkcjonalności rodziny i wykluczenia społecznego. Jeśli rodzina posiada i efektywnie wykorzystuje kapitał społeczny (system wartości, silne więzi, tradycję, właściwe reguły postępowania) – może rekompensować niski kapitał ekonomiczny i kulturowy oraz mieć pozytywny wpływ na poprawę statusu społecznego dzieci. Niewydolność wychowawcza rodziny, brak pozytywnych wzorców w rodzinie powoduje, że młodzież poszukuje oparcia w grupach rówieśniczych, których

działania niejednokrotnie są niezgodne z przyjętymi normami społecznymi i często prowadzą do wchodzenia młodych ludzi w kolizje z prawem.

Rodziny z dziećmi objęte wsparciem Miejskiego Ośrodka Pomocy Społecznej w 2019r. stanowiły 27,4% ogółu rodzin objętych pomocą. Najczęściej występującym problemem wśród rodzin z dziećmi jest bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych. W 2019 r. nastąpił spadek liczby rodzin z problemami opiekuńczo-wychowawczymi w ogólnej liczbie rodzin objętych pomocą społeczną. Skalę problemu przedstawia poniższa tabela.

Tabela 24. Liczba rodzin wychowujących dzieci, w których pojawiły się problemy opiekuńczo-wychowawcze w latach 2017 - 2019.

Wyszczególnienie		Rok		
		2017	2018	2019
Liczba rodzin objętych pomocą społeczną wychowujących dzieci		458	361	319
Liczba rodzin, w których występuje bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych		376	339	299
w tym	rodziny niepełne	145	140	131
	rodziny wielodzietne	30	37	40
Udział rodzin z problemem opiekuńczo - wychowawczym w ogólnej liczbie rodzin objętych pomocą społeczną		28,31%	28,78%	25,7%

Opracowanie własne

Tabela 25. Liczba rodzin niepełnych korzystających z pomocy społecznej w latach 2017 – 2019.

Liczba dzieci w rodzinie	Liczba rodzin niepełnych		
	2017	2019	2019
1	91	83	57
2	65	51	61
3	38	37	21
4 i więcej	19	9	13
Razem	213	180	152

Opracowanie własne

Od 2012 r. gmina realizuje zadania wynikające z ustawy o wspieraniu rodziny i systemie pieczy zastępczej. Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej zatrudnia pracowników, którzy udzielają wsparcia rodzinom z dziećmi w wypełnianiu funkcji opiekuńczo-wychowawczych. W tym procesie ważną rolę odgrywa asystent rodziny, którego zadaniem jest m.in. zmienić stosunek osób w rodzinie do własnej sprawczości, zwiększyć poczucie wpływu na własne życie, podnieść samoocenę.

Poniższa tabela przedstawia liczbę klientów pomocy społecznej objętych asystenturą oraz przeciętny czas współpracy z rodzinami w latach 2017 - 2019.

Tabela 26. Liczba rodzin objętych wsparciem asystenta rodziny w latach 2017 - 2019.

Rodziny		2017	2018	2019
Liczba rodzin, które korzystały z usług asystenta rodziny	Ogółem	53	50	57
	w tym zobowiązane przez sąd	22	19	22
Liczba rodzin objęta wsparciem asystenta rodziny	do 3 miesięcy	11	5	6
	od 3 do 12 miesięcy	14	18	23
	powyżej 1 roku	28	27	28
Liczba rodzin, z którymi asystent zakończył pracę ze względu na:	osiągnięcie efektów	13	4	6
	zaprzeszanie współpracy rodziny z asystentem	10	6	9
	brak efektów	1	5	1
	zmianę metody pracy	0	1	0

Opracowanie własne

W 2019 roku 24 rodziny, które korzystały z usług asystenta rodziny były jednocześnie objęte nadzorem kuratora.

Tabela 27. Liczba rodzin zastępczych na terenie powiatu i gminy w latach 2017- 2019.

Rok	Liczba rodzin zastępczych	
	Powiat	w tym gmina
2017	140	63
2018	131	58
2019	146	66

Opracowanie własne na podstawie danych Powiatowego Centrum Pomocy Rodzinie w Tarnowskich Górach.

W związku z obowiązkiem partycypowania gminy w kosztach utrzymania dzieci w pieczy zastępczej bardzo ważnym jest również aspekt umieszczania dzieci w instytucjonalnej i nieinstytucjonalnej pieczy zastępczej. Na dzień 31.12.2019 r. w pieczy zastępczej przebywało 95 dzieci (wzrost o 18 dzieci w stosunku do roku 2018), z czego 23 w instytucjonalnej pieczy zastępczej natomiast w rodzinnej pieczy zastępczej 72 dzieci. Dziesięcioro dzieci opuściło pieczę zastępczą.